

**«С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті»
КеАҚ 6D074800 – «Фармацевтикалық өндіріс технологиясы» мамандығы
докторанты Актolkын Кинязбековна Ибадуллаеваның философия
докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін «Андыздың (*Inula L.*)
кейбір түрлерінен фитосубстанциялар алудың әдістемелік тәсілдемелері
және олардың негізінде дәрілік қалыптар жасау» тақырыбына
дайындалған диссертациялық жұмысына ғылыми кеңесшісі,
фарм.ғ.к.доценті
Сауле Кенжеевна Жетерованың
ШҚІРІ**

Актolkын Кинязбековна Ибадуллаева 2018 жылы «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті» КеАҚ 6D074800 – «Фармацевтикалық өндіріс технологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша PhD докторантураға түсті. Докторант ретінде «Андыздың (*Inula L.*) кейбір түрлерінен фитосубстанциялар алудың әдістемелік тәсілдемелері және олардың негізінде дәрілік қалыптар жасау» тақырыбында ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізді.

Диссертация тақырыбы Қазақстан Республикасының фармацевтика және медицина өнеркәсібін дамыту жөніндегі 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспарда қарастырылған Қазақстан Республикасы аумағында өсетін өсімдіктерді пайдалана отырып, зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру бағытына және Денсаулық сақтау инфрақұрылымын дамытудың 2024 – 2030 жылдарға арналған тұжырымдамасына сәйкес келеді.

Диссертациялық жұмыстың тәжірибелік бөлігі «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ Ұлттық медициналық университеті» КеАҚ, «Қарағанды медицина университеті» КеАҚ және Люблин Медициналық университетінің (Польша) базасында орындалды және «Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті» КеАҚ Химия және химиялық технология факультетінің дәрілік өсімдіктерді ғылыми зерттеу орталығында докторлық диссертация аясында ғылыми тағылымдамадан өтті.

Диссертациялық жұмыс ғылымға айтарлықтай үлес қосады. Оның медицина мен фармацевтикадағы ғылыми-практикалық маңызы диссертациялық жұмыста жақсы анықталған және эксперименталды зерттеу нәтижелерімен негізделген.

Ғылыми зерттеу жұмыстарының нәтижелері мен тұжырымдарының сенімділігі мен негізділігі перколяция, ультрадыбысты экстракция, газ хроматографиясы, газ-хромато-масс-спектрометрия, жоғары тиімді сұйық хроматография, фармакопаялық аналитикалық әдістер мен биологиялық қауіпсіздігін бағалау және валидациялық әдістерін қолдана отырып расталынды.

Зерттеу барысында *Inula L.* туысының *Inula britannica L.* және *Inula caspica* F.K. Blum ex Ledeb дәрілік өсімдік шикізаттарына

фармакопейлық талаптар бойынша фармакогностикалық талдау жүргізілді және сапа спецификациясы жасалынды, одан бөлек тұрақтылыққа зерттеулер жүргізіліп, нәтижелері негізделген. *Inula L.* туысының *Inula britannica L.* және *Inula caspica F.K. Blum ex Ledeb* дәрілік өсімдік шикізатының химиялық құрамын салыстырмалы түрде зерттеу мақсатында перколяция және ультрадыбысты экстракциялау әдістерінің көмегімен этанолды және метанолды экстракттар алынып, олардың химиялық құрамы масс-спектрометриялық детекторы бар газ хроматография және ЖТСХ-ESI-QTOF-МС/МС (жоғары тиімді сұйық хроматография) әдістері арқылы анықтылынған. Алынған экстракттың грамм-оң және грамм-теріс тест-микроорганизмдеріне қатысты микробқа, фунгицидке қарсы және антиоксиданттық әсерлері дәлелденген.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы Қазақстан Республикасының өнертабыстарының мемлекеттік тізімінде тіркелген № 5848 «Британ андызы (*Inula britannica L.*) шөбінен көмірқышқыл газды экстракт алу тәсілі» және Британ андызы (*Inula britannica L.*) өсімдік шикізатынан ультрадыбыстық экстракциялау тәсілімен сығынды алу пайдалы модельге патентімен расталынған.

Inula L. өсімдік шикізатына және одан алынған экстракттарға нормативтік құжаттар жобасы жасалынып, жобаларда көрсетілген әдістемелер мен әдістер енгізілді:

– *Inula britannica L.* және *Inula caspica ex de Ledeb Blume* өсімдік түрлерін идентификациялау Қазақстан Республикасының Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитетінің Алматы қаласындағы «Ботаника және фитоинтродукция институты» берген №01-09/205-1 анықтамасымен 09.08.2019 ж. және №01-09/205 анықтамасымен 03.08.2020ж. расталды;

– Андыздың (*Inula L.*) кейбір түрлерінен фитосубстанциялар алудың әдістемелік тәсілдемелері және олардың негізінде дәрілік қалыптар жасау бойынша GACP талаптары бойынша *Inula britannica L.* және *Inula caspica ex de Ledeb Blume* шикізаттарын дайындаудың технология тәсілдерін тәжірибелік қолдану "Fitoleum" ЖШС, Есік қ., Қазақстан енгізу актісімен расталды;

– Перколяция әдісімен экстракт алу. *Inula britannica L.* өсімдік шикізатынан перколяция әдісімен экстракт алудың технологиялық үрдістері. "Fitoleum" ЖШС-да енгізу актісімен расталды;

– Перколяция әдісімен экстракт алу. *Inula britannica L.* өсімдік шикізатынан перколяция әдісімен экстракт алудың технологиялық үрдістері. «Инфекцияға қарсы препараттар ғылыми орталығы» ЖШС-да енгізу актісімен расталды;

– Ультрадыбысты экстракция әдісімен экстракт алу. *Inula britannica L.* өсімдік шикізатынан ультрадыбысты экстракция әдісімен экстракт алудың технологиялық үрдістері «Инфекцияға қарсы препараттар ғылыми орталығы» АҚ-да енгізу актісімен расталды;

– Британ андызы экстрактымен гранула алудың технологиялық сызбасы және оңтайлы құрамын жасау. Ылғалды түйіршіктеу әдісімен британ андызы экстрактымен грану алудың технологиялық үрдістері «Инфекцияға қарсы препараттар ғылыми орталығы» АҚ-да енгізу актісімен расталды.

Диссертация аясында 12 ғылыми еңбек жарық көрді, оның ішінде:

- Scopus ғылыми басылымдарының библиографиялық және халықаралық дерек қорларына кіретін *Molecules* басылымы (Q1) – 1;

- ҚР Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда 4 жарияланым;

- халықаралық ғылыми-практикалық конференциялардың материалдарындағы 5 жарияланым;

Пайдалы моделге патент – 2.

Өзінің еңбекқорлығымен, критикалық ойлау қабілетімен, зерттеу жұмыстарына шығармашылықпен қарайтындығы диссертанттың ерекшелігін көрсетті.

Философия докторы (PhD) дәрежесіне ұсынылған Актolkын Кинязбековна Ибадуллаеваның «Андыздың (*Inula L.*) кейбір түрлерінен фитосубстанциялар алудың әдістемелік тәсілдемелері және олардың негізінде дәрілік қалыптар жасау» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы білікті, аяқталған ғылыми жұмыс болып табылады.

Ізденуші Актolkын Кинязбековна Ибадуллаева диссертациялық жұмысты орындау барысында өзін білікті, білімді ғылыми қызметкер ертіңде қалыптастырды және 6D074800-«Фармацевтикалық өндіріс технологиясы» мамандығы бойынша Философия докторы (PhD) дәрежесін дәрежесін алуға лайықты.

Ғылыми кеңесші

фарм.ғ.к., доцент

Жетерова С.К.

қолы Жетерова С.К. куәландыратын « 15 » 05. 2025 ж.